İSTANBUL UNIVERSITY PRESS

Türkiyat Mecmuası
Journal of Turkology,
IUTURKIYAT 2025, 35 (Özel Sayı): 202–226

https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.1734680

Başvuru | Submitted 04.07.2025
Revizyon Talebi | Revision Requested 02.10.2025
Son Revizyon | Last Revision Received 08.10.2025
Kabul | Accepted 01.11.2025

Türkiyat Mecmuası
Journal of Turkology

Araştırma Makalesi | Research Article

Açık Erişim | Open Access

Evangelinos Misailidis'in Çevirisiyle Karamanlıca Bir Tabirname

An Oneiromancy Book in Karamanlidika Translated by Evangelinos Misailidis

Aylin Koç Giannopoulos [1]

[1] Marmara Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye

Öz

Tabirnameler, rüya yorumlarını içeren eserlerdir. Bu eserler, görülen rüyaların sembollerine göre anlamlarını açıklamak amacıyla meydana getirilmişlerdir. Metinlerdeki yorumlar, genellikle dinî, mitolojik ve kültürel referanslara dayanır. Tarihi, Mezopotamya uygarlıklarına, özellikle Asurlulara, Babillilere uzanan tabirnameler yalnızca rüya yorumları değil; aynı zamanda dönemin inanç sistemi, değer yargıları ve düşünce yapısı hakkında önemli ipuçları verir. Bir edebî tür olarak hem telif hem de tercüme mahiyetinde pek çok tabirname kaleme alınmıştır. Bu tercüme tabirnamelerden bir tanesi de *Mektebü'l Fennun-i Meşriki* adlı dergide "Tabirname (Oneiromanteia)" başlığıyla yayımlanmıştır. Mütercimi Evangelinos Misailidis'tir. Eserin orijinali Fransızcadır. Ancak, Misailidis tarafından Fransızca kaynak hakkında bir bilgi verilmemektedir. Misailidis, metni Fransızca-Yunanca çevirisinden Karamanlıca diğer bir ifadeyle Karamanlı Türkçesine aktarmıştır. Metin, Yunan harfli Türkçedir. Halka yönelik yayımlandığı ve sanat kaygısı güdülmediği için dili açık ve sadedir. Bu çalışmada; sırasıyla Osmanlı aydını, Karamanlı yazının önemli isimlerinden Evangelinos Misailidis ve çıkardığı *Mektebü'l Fennun-i Meşriki* dergisi hakkında genel bilgi verilmiştir. "Tabirname (Oneiromanteia)" başlığı ile yayımlanan eserin muhtevası, yapısı, dili ve üslubu üzerinde durulmuştur. Akabinde; Yunan harfli metnin Latin harfli çeviri yazısı yapılarak metnin sözlüğü hazırlanmıştır. Sonuç bölümünde edebiyat, dil ve kültür tarihi çalışmalarında tabirnamelerin tespit edilmesinin ve yayımlanmasının ehemmiyeti dile getirilmiştir.

Abstract

Oneiromancy books are works that interpret dreams based on symbology. These interpretations derive from religious, mythological and cultural references from old civilizations like Mesopotamia, Assyria and Babylonia. In addition, these books offer important insights into the belief systems, values, judgments and mentality of the time. As a literary genre, many translations and compilations have been written. One such text, titled "Tabirname (Oneiromanteia)," was published in the magazine *Mektebü'l Fennun-i Meşriki*. Evangelinos Misailidis translated the book into Karamanlidika from a French-Greek version originally written in French, without providing further information about the source. His translation was written in Turkish using Greek letters to reach the common people. It employed clear and simple language, lacking any artistic style. This study initially aimed to provide general information about the Ottoman intellectual Evangelinos Misailidis, one of the prominent figures in Karamanlidika literature, and his magazine *Mektebü'l Fennun-i Meşriki*. Then, it focused on the content, structure, language and the style of the "Tabirname (Oneiromanteia)." Subsequently, the Greek-scripted Turkish text was transcribed into Latin letters, and a glossary was prepared. In conclusion, the importance of identifying and publishing oneiromancy books in a literary, linguistic, and cultural history research framework was emphasized.

Anahtar Kelimeler Karamanlıca · Tabirname · Rüya yorumu · Evangelinos Misailidis · *Mektebü'l Fennun-i Meşriki*

Keywords Karamanlidika · Oneiromancy book · Dream interpretation · Evangelinos Misailidis

Atıf | Citation: Koç Giannopoulos, Aylin. "An Oneiromancy Book in Karamanlidika Translated by Evangelinos Misailidis". *Türkiyat Mecmuası–Journal of Turkology*, 35, Özel Sayı (2025): 202-226. https://doi.org/10.26650/iuturkiyat.1734680

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Koç Giannopoulos, A.

Sorumlu Yazar | Corresponding author: Aylin Koç Giannopoulos akoc@marmara.edu.tr

Extended Summary

Oneiromancy books are considered reference works and fundamental sources. They provide extensive information on dream interpretations as well as the different types of dreams, whether dreams should or should not be interpreted, and how they can be evaluated in a religious context. As a literary genre, these books are classified as didactic works. They are generally organized alphabetically or by topic. They contain both positive and negative interpretations of objects or events seen in dreams. Some oneiromancy books are intertwined with religious, mystical, or moral teachings.

Historically, as a concept, dream interpretation dates back to the very early periods of human history. In ancient Mesopotamian, Egyptian, and Greek civilizations, dreams could bear divine messages, warnings, or prophecies about the future. That is the reason why understanding the meaning of dreams became an important activity both on a personal and social level. This activity laid the groundwork for the advancement of oneiromancy books where dream interpreters recorded their accumulated knowledge. Those books became very popular among the public, spreading widely as manuscripts or printed books.

Some oneiromancy books are translations, while others are original compositions. One of those books, considered a translation, was published in the magazine *Mektebü'l Fennun-i Meşriki (School of Oriental Sciences).* This magazine was printed in Izmir between 1849 and 1850 and its content featured various topics. It included content on literature, mathematics, chemistry, geography, history, medicine, music, astronomy, and religion. The text of this magazine titled "Tabirname (Oneiromanteia)" was translated by Evangelinos Misailidis, a Karamanli (Turkish-speaking Orthodox Christian) writer, translator, and journalist who lived during the Ottoman period. He made significant contributions to the development of Karamanli literature and was an important figure in the multicultural landscape of the Ottoman Empire. In the first issue, dated September 20, 1849, it is mentioned that the original text was written in French. Misailidis used a French-Greek version of the text, which he translated into Karamanlidika or Karamanli Turkish - that is, Turkish written in the Greek alphabet. However, Misailidis does not reveal the title of the original book that he used as a source.

This study begins by providing some general information about the Ottoman intellectual Evangelinos Misailidis and his magazine *Mektebü'l Fennun-i Meşriki* published for the Turkish-speaking Orthodox Christians of Anatolia. Subsequently, Misailidis' "Tabirname (Oneiromanteia)" translation is analyzed in terms of content, structure, style, and language. Then, the entire Greek-lettered text is transcribed into Latin letters, preserving the publication order, page numbers, and subject titles. Accordingly, the first three issues of the magazine describe different types of dreams and give different examples of realized dreams, while the symbolic interpretations begin in the fourth issue. More specifically, the following are interpreted: "fire" (pp. 58-59); "air" (p. 74); "fire in the sky" (pp. 74-75); "water" (pp. 90-91); "boat trip" (p. 91); "ground" (pp. 91-92); "flowers" (p. 122); "vegetables" (p. 122); "wheat and similar crops" (p. 122); "trees and fruits" (pp. 122-123) and "birds and insects" (pp. 123-124). The glossary includes words, not commonly used in Turkish, such as Arabic, Persian, and Greek terms. The origin of these words is indicated and, where applicable, their Turkish suffixes are shown in parentheses. In addition, words that are considered to reflect the Anatolian Turkish dialect features have also been included in the glossary. The meanings of the entries are given based on the text. In conclusion, a general assessment is made based on the characteristics of the text.

The purpose of this study is to examine the "Tabirname (Oneiromanteia)" text in terms of form and content, to reveal the linguistic features, and to make it available for scholarly use through the text's transcription from Greek to Latin script. In this respect, this study aspires to be used as a key reference source both for Karamanli literature and for the study of multilingual publishing production of the Ottoman era and folk culture. Tabirname (Oneiromanteia), published by Evangelinos Misailidis in the journal *Mektebü'l Fennun-i Meşriki,* is not merely a text of dream interpretations; it is also a valuable document that reflects the multicultural, multilingual, and multilayered literary structure of the time when it was written. The text could serve as a resource for studies in public education, religious culture, literary history, linguistics, and the Karamanli tradition.

Giriş

Rüyaların gelecekle ilgisini, neyi sembolize ve işaret ettiğini açıklayan ilme *rüya tabiri*; rüyaları yorumlayanlara *tabirci* veya *muabbir*; yorumların yer aldığı kitaba da *tabirname* adı verilir. Tabirnameler, sadece rüya yorumları değil aynı zamanda rüya çeşitleri, rüyaların ne zaman yorumlanacağı veya yorumlanamayacağı, dinî anlamda nasıl değerlendirilebileceği gibi hususlarda bilgi verdikleri için bir başvuru eseri, temel bir kaynak olarak kabul edilir. Edebî türler arasında didaktik sınıfına konur.

Türk edebiyatında tabirnameler, müstakil kitaplar hâlinde olabildiği gibi; kıyafetnamelerin veya tasavvufi eserlerin içinde bir bölüm ya da derkenar şeklinde karşımıza çıkabilir. Risalelerin, cönklerin ve mecmuaların içinde de rüya tabirlerine yer verilir. Manzum olanlarına tesadüf edilmekle birlikte, tabirnamelerin çoğu mensurdur. Bunların bir kısmı tercüme bir kısmı telif mahiyetindedir. Tercüme çerçevesinde değerlendirilebilecek bir diğer tabirname *Mektebü'l Fennun-i Meşriki* adlı dergide "Tabirname (Oneiromanteia)" başlığıyla yayımlanmıştır. Mütercimi Evangelinos Misailidis'tir. Derginin, 20 Eylül 1849 tarihli ilk sayısında belirtildiği üzere, metnin orijinali Fransızcadır. Evangelinos Misailidis, metni Fransızca-Yunanca çevirisinden Karamanlıcaya diğer bir deyişle Karamanlı Türkçesine tercüme etmiştir.

Çalışmada; Osmanlı dönemi aydınlarından, Karamanlı yazınının önemli şahsiyetlerinden Evangelinos Misailidis ve Türkofon Anadolulu Ortodoks Hristiyanlara yönelik çıkardığı *Mektebü'l Fennun-i Meşriki* adlı dergi hakkında bilgi verilmiştir. Bu dergide Evangelinos Misailidis'in çevirisiyle "Tabirname (Oneiromanteia)" başlığıyla yayımlanan eserin konusu, mahiyeti, bölümleri, üslubu ve dili ele alınmıştır. Akabinde; Yunan harfli metnin tamamı Latin harflerine aktarılmıştır. Yazı çevriminde tabirnamenin yayımlandığı sayılar, sayfalar ve konu başlıkları sıralamasına bağlı kalınmıştır. Sözlük bahsinde Arapça, Farsça, Yunanca gibi dillerden Türkçeye geçmiş alıntı sözcüklere yer verilmiştir. Bu sözcüklerin hangi dilden alındığı ve Türkçe ekleri parantez içinde gösterilmiştir. Ayrıca Anadolu Türkçesi ve ağız özellikleri yansıttığı varsayılan sözcükler sözlüğe dâhil edilmiştir. Madde başlarına metne göre anlam verilmiştir. Sonuç kısmında ise konu edilen tabirnamenin özelliklerinden hareketle genel bir değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışmayla eserin dil, edebiyat araştırmaları kapsamında biçim ve içerik açısından incelenmesi, Yunan harflerinden Latin harflerine aktarılmasıyla da araştırmacıların istifadesine sunulması amaçlanmıştır.

1. Evangelinos Misailidis ve *Mektebü'l Fennun-i Meşriki*

Evangelinos Misailidis'in hayatı, hizmetleri ve eserleriyle ilgili müstakil bir çalışma mevcut değildir. Misailidis'le ilgili en eski ve kapsamlı bilgiler, *Terakki*[1] dergisinin 30 Haziran 1888 tarihli 4. nüshasındaki "Evangelinos Misailidis" başlıklı bir yazıda yer almaktadır.[2] İoannis Polyvios tarafından kaleme alınmış dört sayfalık bu yazıya bizzat Misailidis'in dâhil olduğu ve kendi el yazısıyla da katkıda bulunduğu şu satırlardan anlaşılmaktadır: "... tercüme-i haline dayir kâfi-ül-mıkdar notaleri hatt-ı desti ile muharrir olarak memnunan ihsan itdi ki, bu notaler atideki bendimize esas ittihaz edilmiştir." Misailidis, bu "tercümeihâl"e göre; 25 Mart 1821[3] tarihinde İzmir vilayetine bağlı Manisa mutasarrıflığının Kula kasabasında dünyaya gelir. Tüccar olan babası Misail Theologos beş erkek ve bir kız çocuğunu yetim bırakarak erken yaşta vefat eder. Misailidis

[1] *Terakki*'yle ilgili ayrıntılı bilgi için *bk.* Zafer Kurtar, "XIX. Yüzyıl'da İstanbul'da Karamanlıca Yayınlanan Terakki Dergisi", (Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2012), Ulusal Tez Merkezi (377568); Meryem Orakçı, "Karamanlıca Bir Gazete: Terakki", *Cultural Encounters in the Turkish-speaking Communities of the Late Ottoman Empire* içinde, ed. Evangelia Balta, (İstanbul: The Isis Press, 2014), 411-429.

[2] Yazının tamamı için *bk.* İoannis Polyvios, "Evangelinos Misailidis", *Terakki*, 30 Haziran 1888, 53-56.

[3] Yunan harfli Türkçe *Mikrasiatikon İmerologion O Astir 1914* başlıklı salnamede İordanis İ. Limnidis tarafından kaleme alınan "Evangelinos Misailidis" başlıklı üç sayfalık kısa tercümeihâlde ise Misailidis'in 25 Mart 1820 tarihinde doğduğu belirtilir: "Merhum hocamız Evangelinos Misailidis an-asıl Kulalı olup 1820 senesi Martios 25'inde tevellüd itmişdir." Doğruluğu teyide muhtaç bu bilgi ve yazı için *bk.* İordanis İ. Limnidis, "Evangelinos Misailidis", *Mikrasiatikon İmerologion O Astir 1914*, Nevşehirlilerin Papa Georgios Cemieti, (Konstantinoupoli: Typografika katastimata G. D. Protopapa, 1913), 170-172.

babasının vefatından üç ay sonra dünyaya gelir. Bu vefatın ardından çocukların yetiştirilmesi ve eğitimiyle anneleri Angelina ilgilenir. Angelina, Kula'da bir Yunan okulu bulunmadığı ve oğlunun uzaklara gitmesini istemediği için Misailidis'i bir terzi ustasının yanına verir. Okuma arzusuyla yanıp tutuşan Misailidis, iki kez İzmir'e kaçma teşebbüsünde bulunur; ancak her defasında yakalanır. İzmir'deki *Evangeliki Sholi (Evanjelik Okulu)* müdürünün ve Kulalı tüccarların girişimiyle Nevşehirli Diyakoz Germanos, Kula'da öğretmenlik yapmak üzere görevlendirilir. Bu haberi alan Misailidis, çalıştığı terzihaneyi terk ederek Germanos'un mektebine koşar ve orada dört sene ilim tahsil eder. Germanos'un Andros Adası'na gitmesi üzerine Misailidis onun yerine iki yıl boyunca öğretmenlik görevini sürdürür. 1838 yılında ilim aşkıyla önce Evangeliki Sholi'ye ardından da Andros Adası'ndaki hocasının yanına gider. Ancak adaya vardığında okulun kapatıldığını öğrenir ve tahsiline Atina Darülfünunu'nda devam eder. Atina'dayken Ispartalıların talebi ve ısrarı üzerine Patrik Anthimos tarafından Isparta'ya gönderilir ve burada dört yıl öğretmenlik yapar. Misailidis, Anadolu'da daha geniş kitlelere ulaşmayı ister. Bu hedefini önceden de büyük bir hevesle yapmak istediği gazetecilikle ve matbaacılıkla gerçekleştirebileceğini düşünür, İzmir'e döner.

Misailidis, İzmir'de *Amaltheia* gazetesinde çalışmaya başlar. 1843 yılında *İstitafname* adlı ilk kitabını yayımlar. Anadolu Rumlarının muhaberatta kullandıkları "Rumca hurufatla Türkçe lisan" (Rum harfleriyle Türkçe) ile *Mekteb-i Fünun-i Şarkiye* adlı bir dergi neşreder. Büyük İzmir yangınında matbaası yanar. Parasız pulsuz ve çaresiz ortada kalınca kurtuluşu Rumca bir komedi yazmakta bulur. *O Erotomanis Hacı Aslanis, İros tis Karamanias (Karaman Kahramanı, Sevdalı Hacı Aslan)* başlıklı bu komediden kazandığı parayla yeniden matbaa kurar ve gazete çıkarmaya başlar. İzmir valisi tarafından gazetesi kapatılınca memleketi Kula'ya dönerek öğretmenlik yapar. Bir buçuk sene sonra gazete çıkarma sevdasıyla İstanbul'a gelir ve basın yayın hayatının en uzun soluklu gazetelerinden olan *Anatoli* gazetesini çıkarmaya başlar. *Cefaker u Cefakeş* adlı romanıyla meşhur İtalyan romancı Boccaccio kabilinden yazarları bile kıskandırdığı belirtilir.

3 Haziran 1890 tarihinde İstanbul'un Fener semtinde vefat eden Misailidis'e hizmetlerinden dolayı Ekümenik Patrikhane tarafından "Milletin Muallimi" ünvanı verilmiştir. 1872'de Yunan Devleti tarafından madalya takdim edilmiştir. 1886'da ise Osmanlı Devleti tarafından Mecidiye ve Mütemâyiz rütbesiyle ödüllendirilmiştir. Osmanlı Hükümeti ona Londra'da sefirlik teklifini götürmüş ancak Misailidis, ömrünün sonuna kadar İstanbul'da yaşayarak milletine hizmet etmeyi tercih etmiştir.[4]

Misailidis'in Anadolulu hemşehrilerinin ilmî, edebî ve ahlaki konularda bilgi edinmesini sağlamak, onları aydınlatmak amacıyla çıkardığı dergilerden bir tanesi de *Mektebü'l Fennun-i Meşriki*'dir.[5]

Mektebü'l Fennun-i Meşriki (Doğu İlimleri Mektebi), 1849-1850 yılları arasında İzmir'de yayımlanır. Derginin bütün sayılarını kapsayan ciltli baskısının dış kapağında; 1849-1850 yılları arasında Dervişoğlu Hanı Nikolaos Stamenis Tabhanesinde basıldığı, derleyenin, mütercimin Kulalı Evangelinos Misailidis olduğu ve Teşrin-i evvel'den Nisan'a dek yayımlandığı bilgisi yer alır. Bu bilginin devamında öğretmenlerin ve öğrencilerin bulunduğu bir sınıf görseliyle beraber ilmin önemini vurgulayan Yunan harfli Arapça ibareler yazılıdır:

"El-câhilu 'aduvvuke velev kâne ebûke" (Baban bile olsa cahil düşmanındır).

[4] Evangelinos Misailidis'in hayatı hakkında ansiklopedik bilgi için *bk.* Stratis D. Tarinas, "Evangelinos Misailidis", *Enkyklopaideia Tou Ellinikou Typou 1784-1974: Efimerides, Periodika, Dimosiografoi, Ekdotes (L_P)* içinde, ed. Loukia Droulia ve Gioula Koutsopanagou, (Athina: İnstitouto Neoellinikon Erevnon, 2008), 3: 163-164.

[5] Dokuz sayıyı ihtiva eden ciltli baskının dış kapağında derginin adı *Mektebü'l Finun-i Meşriki*; iç kapaklarında ise *Mektebü'l Fennun-i Meşriki*'dir. Bu çalışmada; sadece dış kapakta bir defa yazılan ad değil, iç kapaklardaki ad esas alınmıştır. Dergiyle ilgili yapılan inceleme ve değerlendirmelerde de bu ikinci adlandırmanın kullanıldığı tespit edilmiştir. Derginin yayımlanma süreci, amacı ve içeriği için *bk.* Evangelia Balta, "The First Family Periodical in the Ottoman Empire: A Karamanli Magazine in Smyrna (1849-1850)", *Journal of Turkish Studies/ Türklük Bilgisi Araştırmaları, Defterology Festchrift in Honor of Heath Lowry/ Defteroloji Heath Lowry Armağanı* içinde, yayınlayanlar Cemal Kafadar ve Gönül A. Tekin, ed. Selim S. Kuru ve Baki Tezcan, (Harvard University: Department of Near Eastern Studies and Civilizations, 2013), 205-245; Evangelia Balta, "Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İlk Aile Dergisi: İzmir'de Karamanlıca Bir Süreli Yayın (1849-1850)", *Karamanlı Yazınsal Mirasının Ocaklarında Madencilik* içinde, çev. Ayşe Nihal Akbulut, ed. M. Sabri Koz, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019), 235-272; Tarinas, "Mektebul Fünnûn-i Meşriki", *Enkyklopaideia Tou Ellinikou Typou 1784-1974: Efimerides, Periodika, Dimosiografoi, Ekdotes (L-P)* içinde, ed. Loukia Droulia ve Gioula Koutsopanagou, (Athina: İnstitouto Neoellinikon Erevnon, 2008), 3: 129.

"El-'ulemâu veresetu'l enbiyâi" (Âlimler peygamberlerin vârisleridir).

"Küllü nâsin mevtâ ve ehlu 'ilmin aḥyâ" (Bütün insanlar ölüdür ve bütün ilim ehli olanlar diridir).

Derginin *Fihrast (Fihrist)* bölümünde sayfa numaralarıyla birlikte başlıklar verilir. 20 Eylül 1849 tarihli ilk sayı Sultan Abdülmecid Han'a yazılmış bir manzume ve Misailidis tarafında kaleme alınan ve "Ey Muhib Gayretkeşlerimiz" hitabıyla başlayan bir dibace (ön söz) ile devam eder. "Hatm oldu" cümlesiyle tamamlanan derginin son sayısı 2 Nisan 1850 tarihini gösterir.

Zengin bir yayın içeriği olan dergide; edebiyat, matematik, kimya, coğrafya, tarih, tıp, müzik, astronomi, din gibi pek çok alanla ilgili yazılar mevcuttur. Osmanlı Devleti'nin son dönemleriyle Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk yıllarda toplumsal kalkınmaya ve eğitime yönelik "idâre-i beytiyye" (ev yönetimi) adı altında kitaplar yayımlanır. Bu dergide de ev idaresine, aile bireylerinin özellikle kadının eğitimine dair pratik, yararlı bilgiler içeren yazılara yer verilir: "Kâhitten mirekkep lekesini çıkarma tertibi" (Kâğıttan mürekkep lekesini çıkarma tertibi), "Parlak demiri ya çeliği yaldızlamanın usûli" (Parlak demiri ya çeliği yaldızlamanın yöntemi), "Yımırtayı (oon) cılk olmadan çok vakıt hıfz etmenin usûli" (Yumurtayı cılk olmadan uzun süre saklamanın yöntemi), "Tahta kehlesini (koriza) def etmenin malicesi" (Tahtakurusunu yok etmenin ilacı), "İkona yahut tahtayı yaldızlamanın usûli" (İkona yahut tahtayı yaldızlamanın yöntemi), "Bakır kabı gümüş misali yapmanın usûli" (Bakır kabı gümüş gibi yapmanın yöntemi), "Ağaç kaunu reçeli" (Ağaç kavunu reçeli).

Derginin içeriğinin önemli bir kısmını ansiklopedik bilgiler içeren yazılar oluşturur: "Ateş sefinesi" (Buharlı gemi), "Kahve hakkına" (Kahve hakkında), "İstanbul'un kara postası hakkına" (İstanbul'un kara postası hakkında), "Ahzuatade meşhur olan londra, okka ve drem hakkına" (Alışverişte meşhur olan litre, okka ve dirhem hakkında) gibi.

Mektebü'l Fennun-i Meşriki'de Evangelinos Misailidis'in çevirisiyle yayımlanan bir diğer bölüm "Tabirname (Oneiromanteia)"dır. "Tabirname (Oneiromanteia)" başlığı altında ele alınan rüya tabirleri bu çalışmanın konusudur.[6]

2. Evangelinos Misailidis'in Çevirisiyle Karamanlıca Bir Tabirname

Misailidis, *Mektebü'l Fennun-i Meşriki*'nin 7. sayısı hariç diğer bütün sayılarında rüya tabirleri konusunu işler.

20 Eylül 1849 tarihli ilk sayıda "Tabirname (Oneiromanteia)" (14-15) başlığıyla ve *Ey Muhip Gayretkeşlerimiz* hitabıyla okurlarına seslenir. Dibace olarak nitelendirebileceğimiz bu bölümde; tabirnamelerin tarihi, rüyanın anlamı ve türlerine dair teorik açıklamalar yapar: Eski Mısırlılar, Keldistanlılar,[7] Acemler, Yunanlar ve Romalılar rüya yorumlamayı bir ilim olarak kabul eder. Bu hususta bilhassa Mısırlılar oldukça tecrübelidir. Düş beş çeşittir: *1. Vaka (oneiron); 2. Ruya (drama); 3. İlham (apokalipsis); 4. Düş (oneiropolisis)* ve *5. Hayalet (fasma)*. Bu beş türlü düş de kendi içinde ikiye ayrılır: İlk üçü *(vaka, ruya* ve *ilham)* "akla yakın" ve "ihtimal" çerçevesindedir. Son ikisi (*düş* ve *hayalet*) ise "beyhude"dir. Aklımızda yer eden gece yarısından sonra veya sabaha karşı görülenler gerçeğe yakındır. Gece yarısından önce görülenler ise beyhudedir.

[6] Karamanlıca diğer bir tabirname çalışması için *bk.* Aylin Koç Giannopoulos, "İgnatiadis'in *Rüya Kitabı*", *Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali Armağanı – Tevazu Kitabı* içinde, ed. Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekkaya, Doç. Dr. Dilek Herkmen ve Dr. Göksel Öztürk (Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 2023), 443-474; Aylin Koç Giannopoulos, "Karamanlıca Bir Tabirname Hakkında", *14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı (20-22 Ekim 2022, Alanya-Antalya)* içinde, ed. Ramazan Eryılmaz, Neslihan Karacan, Ali Canbulat ve Ahmet Turan Eş (Antalya: Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları, 2022), 97-105.

[7] *Keldistanlılar* diğer bir ifadeyle *Keldaniler*, Batı Sami kavimlerinden olup isimlerini yaşadıkları bölgeden alan kabileler topluluğudur. Milattan önce II. binin sonunda Güney Mezopotamya'ya gelen ve zamanla Yeni Babilonya İmparatorluğu'nun hâkim sınıfını teşkil ederler. Asur krallık yazıtlarında, Fırat ve Dicle nehirleri boyunca Pers körfezinden Babilonya'nın güney şehirlerine kadar uzanan bölgede yaşamışlardır. Bu kavim hakkında ayrıntılı bilgi için *bk.* Kadir Albayrak, "Keldânîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2022), 25: 207-210.

Gelecekle ilgili tahminlerde bulunmanın atalardan kalan bir miras olduğuna işaret ederek sözlerine şöyle devam eder: "Anın içün bizler de işbu *Tabirname*'yi evvela Athina'de Fransızcaden Yonaniceye tercuma olmuş iken şimdi Yonaniceden Türkçe lisanıne tercuma eyleyoruz. İtimat olunmaz ise de hemen gayretkeşlerimiz okumade eğlenip def-i gam ideceklerinden, zahmetimiz beyhudeye gitmez kıyas iderek."[8] Bu cümleden, Misailidis'in orijinali Fransızca olan tabirnameyi Yunanca çevirisinden Türkçeye tercüme ettiği anlaşılmaktadır. Araştırmacı Evangelia Balta, tabirnamenin Yunancasının kuvvetle muhtemel 1869 yılında Atina'da Petros V. Moraitinis Matbaasında *Oneirokritis, itoi akrivis eksigisis ton oneiron* adıyla basılan yayın olduğu bilgisini verir. Derginin ikinci sayısında "Bazan İcrası Zuhur İden Vakaler Hakkında Temsiller Beyan", "Ruya Hakkına", "İlham Hakkına" (26-27); üçüncü sayısında ise "Vaka ve Ruya Hakkına Birkaç Hekâyeler" (43-44) alt başlıklarıyla açıklamalarına devam eder ve gerçekleşen rüyalara dair örnekler verir:

Hz. Yusuf, rüyasında on bir kardeşiyle birlikte bir ekin tarlasında ekin biçtiğini görür. Bu sırada kendisine ait ekin destesinin dik durduğunu, kardeşlerinin destelerinin ise yere düştüğünü fark eder. Ardından bu desteler, Yusuf'un destesine doğru yönelip secde etmeye başlarlar. Bu vâkıanın akabinde Yusuf, Güneş, Ay ve on bir yıldızın kendisine secde ettiğini görür.

Hz. Yakup'un rüyası da dikkate şayandır. Yakup rüyasında bir ucu yerde bir ucu gökte merdiven görür. Melekler merdivenden inip çıkarlar. Allah sonunda kendini aşikâr edip onunla konuşur ve şöyle der: Üzerinde yattığın toprakları sana bağışlayacağım. Neslin; Mağrip (Batı), Maşrık (Doğu), Kıble (Güney) ve Poyraz (Kuzey) olmak üzere dört bir tarafa yayılacak. Dünyadaki bütün halklar, senin ve soyunun aracılığıyla kutsanacak.

Roma tarihinden Vespasianus'un İmparator Neron'u tahttan indirerek yerine geçeceğini; Septimius Severus'un da İmparator Publius Helvius Pertinaks'ın attan düşerek öleceğini ve onun yerine imparator olacağını rüyalarında görmeleri kayda değer örneklerdir.

Rüyalar ve rüyaların neye işaret ettiği Misailidis'in ifadesiyle "asıl tabirname" derginin dördüncü sayısından itibaren başlar. Başlıklar sayfa numaralarıyla birlikte şöyledir: "Evvela Ateş Hakkına" (58-59); "Heva Hakkına" (74); "Semavatte Ruya Üzre Görünen Ateş Hakkına" (74-75); "Su (ὕδωρ) Hakkına" (90-91); "Gemi ile Hırıt (Ναυτιλία) Hakkına" (91); "Yer (Γῆ) Hakkına" (91-92); "Çiçekler (Ἄνθη) Hakkına" (122); "Sebzevat (Βότανα) Hakkına" (122); "Buğday ve Kusur Mahsul İçün" (122); "Ağaçlar (Δένδρα) ve Meyvalar (Ὀπωρικά) Hakkına" (122-123); "Guşlar (Πτηνά) ve Böcekler (Ἔντομα) Hakkına" (123-124).

Metin, Yunan harfli Türkçedir. Halka hitaben kaleme alındığı için sade bir dili ve anlaşılır bir üslubu vardır. Yunan harfli Türkçe matbu metinlerde Türkçedeki *b, d, g, ş* gibi ünsüzleri göstermek üzere kullanılan üstü noktalı Yunanca harfler bu metinde bulunmamaktadır.

Alıntı sözcüklerin orijinal imlalarına göre değil de telaffuza göre yazıldığını söylemek mümkündür: *ahzuata* (Ar. *ahz u i'tâ*) "alışveriş", *düccar* (Ar. *tuccâr*) "tüccar", *fet* (Ar. *feth*) "fetih", *maadur* (Ar. *magdûr*) "mağdur, kıygın", *mahsim* (Ar. *ma'sûm*) "masum, çocuk", *memfaat* (Ar. *menfa'at*) "menfaat, fayda", *mırad* (Ar. *murâd*) "murat, dilek", *mohkem* (Ar. *muhkem*) "muhkem, sağlam", *zayet* (Ar. *zâyi'ât*) "zayiat, kayıplar", *zerzele* (Ar. *zelzele*) "zelzele, deprem"; *armıt* (Far. *emrûd*) "armut", *eğsan* (Far. *âsân*) "kolay; kolayca", *izyan* (Far. *ziyân*) "ziyan, zarar", *naamkör* (Far. *nânkûr*) "nankör, iyilikbilmez", *şefteli* (Far. *şeftâlû*) "şeftali", *yehsan* (Far. *yeksân*) "yeksan, eşit, bir, beraber"; *kaknuz* (Yun. *kiknos*) "kaknüs", *krevvat* (Yun. *krevati*) "yatak", *prassa* (Yun. *praso*) "pırasa".

Metinde bir imla birliği olmadığı için özellikle alıntı sözcüklerin iki farklı yazımı ile karşılaşılır: *eğer ~ eyer* (Far. *eger*) "eğer, şayet", *itdiha ~ ittiha* (Ar. *iddi'â*) "iddia", *ihtibar ~ itibar* (Ar. *i'tibâr*) "saygınlık", *kesb ~ kisb* (Ar. *kesb*) "kazanma", *sekde ~ sekte* (Ar. *sekte*) "kesilme, kesintiye uğrama, durma", *tehlike ~ tehrike* (Ar. *tehluke*) "tehlike".

[8] Balta, "Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İlk Aile Dergisi: İzmir'de Karamanlıca Bir Süreli Yayın (1849-1850)", 257.

Bazı alıntı sözcükler yapım ekleri getirilmek suretiyle Türkçeleştirilir: *eğsanlık* (Far. *âsân* + T. *-lık*) "asanlık, kolaylık", *eğsansızlık* (Far. *âsân* + T. *-sız-lık*) "kolay olmama durumu, zorluk", *fikirsiz* (Ar. *fikr* + T. *-siz*) "fikri ve görüşü olmayan, akılsız", *gahatlık* (Ar. *kaht* + T. *-lık*) "kuraklık sebebiyle ürünün yetişmemesinden ileri gelen kıtlık ve açlık", *ganimetlik* (Ar. *ganîmet* + T. *-lik*) "kâr, kazanç", *iftiharlık* (Ar. *iftihâr* + T. *-lık*) "kıvanç duyma, övünme durumu", *karerçe* (Ar. *karâr* + T. *-çe*) "kararı kadar, kararınca", *namizetlen-* (Far. *nâmzed* + T. *-len-*) "sözlenmek", *sahabetçi* (Ar. *sahâbet* + T. *-çi*) "koruyucu, kayırıcı kimse", *zamirsiz* (Ar. *zamîr* + T. *-siz*) "kalpsiz, vicdansız", *zarplı* (Ar. *zarb* + T. *-lı*) "zorlu, güçlü".

Bazı Türkçe sözcüklerin imlaları ağız özellikleri yansıtması bakımından dikkate şayandır: *alef (alev), barmak (parmak), böyü- (büyü-), böyük (büyük), bunar (pınar), doŋ (don), durna (turna), dut- (tut-), duzak (tuzak), en- (in-), etmek (ekmek), eyi (iyi), eylik (iyilik), gış (kış), göğerçin (güvercin), gözel (güzel), guş (kuş), öŋ (ön), serimsak (sarımsak), sovuk (soğuk), tavık (tavuk), tepren- (depren-), yımırta (yumurta), yohsulluk (yoksulluk).*

Metinde standart Türkçede olmayan dönemin Anadolu Türkçesine bilhassa Karamanlı Türkçesine has sözcükler bulunmaktadır. Bunların bir kısmı Türkiye Türkçesi ağızlarında hâlâ kullanılmaktadır: *bolavatlık* "çokluk, bolluk", *böce* "böcek", *civci* "civciv", *dişehli* "kadın; eş", *erehli* "erkek; eş", *söhün-* "sön-", *kokula-* "kokla-", *kokun-* "kokla-" gibi.

3. Yazı Çevrimli Metin

3.1. Tabirname (Ονειρομαντεία)

3.1.1. Evvela Ateş Hakkına

"Vakasında ateş görenler cesaretli ve öfkeli ve sert tabiyetlidirler.

Eyer vakade ateş görürsen öfkeye işarettir.

Eyer ateşte yanıyorsun görürsen çetin sıtmadan korkun var.

Eyer dumansız ve çınkısız karerçe ateş görürsen eylik ve sağlıktır ve bazan devlete ve davete işarettir.

Emma çok dumanlı çınkı ile çok ateş görürsen öfkeye ve mücadeleye yahut fena habere işarettir.

Eyer söhünmüş ateş görürsen möhtaclığa, fukaralığa, para yohsulluğuna, iş eğsansızlığına işarettir. Emma haste iken görürsen hakkıŋda tehrike var.

Eyer şavkı parlak yanar mum görürsen haste isen tez kalkacaksın, bekâr ısan evleneceksin ve işin eğsan gelecek ve her bir duru şafk bunlara işarettir.

Eyer söhünmüş çıra ya mum ya yedek görürsan meraka, hastalığa ve möhtaclığa işarettir.

Eyer vakaŋde kayık içinde bulunup uzaktan parlak şavk görürsen hoş ve kârlı hırıda işarettir.

Eyer vaka üzre eliŋde yanar mum ya çıra dutarsan delikanlıyisen eyiye işaret, arzu ettiğiŋe nayil olup düşmanlarıŋı fet edeceksin.

Eyer başkasının elinde yanmış görürsen ettiğin kabahat aşikâr olacak, söhünmüş görünende aksinedir.

Eyer bir ya çok evler yanıyor görürsen ve alef duru ve parlak ise ve yanan evler yanmayorsa fukaralara iftiharlık, zenginlere şan u şöhret beyan ider. Emma eğer yanıp kül oluyorlarsa aksinedir. Mesela biçarelik, merak, deava, haraplık, rezaletlik beyan ider. Troada Padişahı Priamoz'un karısı Ekavı Sultan hamile iken vakasında görüyor ki yanmış bir çıra mevlut eylemiş o ki Troada şehrini yakmış kül eylemiş, çok varmadı Aleksandros Paris'i mevlut eyledi. Ol ki böyüdikte mugayir hareketleriyile memleketin ve abi-yi ceddinin haraplığına sebep oldu.

Eyer yatağın yanar kül olursa kederlik, hastalık çekeceksin yahut karıŋa bir beçarelik zuhur idecek, eyer bu vakayı karı görürse kocasına zuhur idecek.

Eyer evinizin takkımlarını yanıp kül olduğunu görürsen ev sahibine kederlik ve biçarelik işaret ider.

Eyer evin hatunı gerdeğini yandığını görürsen ona hastalık işaretidir.

Eyer aşhaneyi yandığını görürsen aşçı içün ve huzmetkârlar içün bahusus bunlardan biri içün fena işarettir.

Eyer dükkânıŋ yanıp kül olduğunu görürsen keder idüp emlakın zayetine işarettir.

Eyer eviŋ öŋ tarafı pencireleri yandığını görürsen oğlan kardaşa ölüm ve art pencireler kız kardaşa ölüm işaretidir.

Eyer eviŋ kapısını yandığını görürsen evin hatununa azim tehlikedir ve bazan vakayı görene de.

Eyer krevvatın direklerin yanıp kederlenmediğini görürsen Evripidis kâmilin buyurduğuna göre oğlan evlatları içün eyi alâmettir.

Eyer bir evin örtüsü yandığını görürsen ev sahibi variyetini, dostlarını ve deavasını kaib ideceğine işarettir.

Eyer vakade mum ya çıra yakıyorsun kıyas edersen ve zahmetsiz yanarlarsa hayırlı oğlan evlatların olacak. Anlar ki validelerine itibar idecekler. Eyer bu vakayı dişehli görürse hamiledir ve eziyetsiz hayırlı evlat mevlut idecek.

Eyer çok zahmet ile ateş yakıp da birden söhündiğini görürsen kederlik ve dişehliye ve her bir görene zem ve takaza olacak.

Haçan bir gule ya ev yanıp harap olduğunu görürsen zarardan, hastalıktan, meraktan korkusu var. Eyer yanan bütün bir şehir ise ol şehirde kıtlık, kavga ve hastalık olacak.

Eyer bir ademin halk huzurunda yandığını görürsen eşyalerin zayi olmasını ya hastelik beyan ider.

Eyer rubalarıŋ yandığın görürsen sıklet, zem, tekdir, sebt olmaklık ve deava ve dost zayetliği beyan ider.

Eyer buğday yığını yanıp kederlendiğini görürsen kıtlığa ve ölüme işarettir. Eyer kederlenmezlerse ayrice görene emlak eşya artması ve ganimetlik işaretidir.

Eyer ateşte yanıp sızlarsan kıskançlık, hoşuntusuzluk, öfke ve ittaha beyan ider ve eyer eliŋde samandan şemme dutup aşkâre çarşıya gidersen ferah, ihtibar ve iş eğsanlığına işarettir.

Eyer barmağın yakdın ısa kıskançlık ve iş üzerinde sekde bulmaya işarettir."[9]

3.1.2. Heva Hakkına

"Ruyasında heva görenler, hekimlerin vasfı üzre gür mizac ademlerdir ve sözlerine sadık musannifler (συγγραφεῖς) ıspat idiorlar ki ruyalerinde açık ve parlak heva görenler cümleden izzet ve ikram görecekler deyü.

Eyer ruyade hevayı açık ve asla bulutsuz görürsen zayetin bulunacak, düşmanları alt edeceksin, deavayı kazanacaksın, cümleden ihtibar bulacaksın. Eyer niyetin hırıt etmeğise yolun selamettir. Velhasıl açık heva eyiye işarettir.

Eyer hevayı bulutlu, furtunalı, karanlık, bulanık görürsen meraka, hasteliğe, gönül kırgınlığına, iş eğsansızlığına işarettir. Velhasıl eyi değildir.

Eğer ruyaŋde temiz ve tatlı ruzgâr alıyorsun kıyas idersen bil ki ömrün ve hünerlerin cümle aleme hoştur ve her ne ki iş dutarsan ve hırıt idersen akıbeti hayırdır.

[9] Evangelinos Misailidis, "Evvela Ateş Hakkına", *Mektebü'l Fennun-i Meşriki*, 22 Teşrin-i sani 1849, 58-59.

Eğer ruyaŋde gök gürlemeksiz ve ruzgâr esmeksiz az buçuk rahmet yağıyor görürsen çifçilere bolavatlık işaretidir. Düccarlara ve kusur esnafa keder işaretidir.

Şiddetli ve sık rahmetin, dolunun, dalganın, şimşeğin ve bu misillü şeylerin ruyası tasaya, sıklete, gazebe ve kedere işarettir. Emma fukaralara rahatlıktır. Zira bunlar dalga vaktında rahet iderler.

Eyer gış faslında ruyade gar ve doŋ görürsen bir şeye işaret değildir. Fakat gündüz gördiğin akliŋe yer etmiş olduğundan zuhur ider. Emma başka mevsimde bu ruyayı görürsen çifçilere mahsul bolavatlığı, düccarlara kesatlık ve askerliğe iş eğsansızlığı işaretidir.

Eğer ruyaŋde dolu görürsen can dalgasına ve merakına işarettir ve gizli olan esrarlar aşikâr olacak.

Eğer ruyade yanıŋa şamatasız yıldırım düşerse bir zuhurat sebebine firar ideceğiŋe işarettir. Bu ruya böyük ademlere maksustur ve eyer evin üstüne ya başıŋ üstüne düşerse yıldırım ömür tehrikesine ve variyet zayetine işarettir."[10]

3.1.3. Semavatte Ruya Üzre Görünen Ateş Hakkına

"Eğer ruya üzre semada, karerçe ve duru ateş görürsen vali tarafından gazebe işarettir.

Eğer böyük ateş görürsen düşmanların dahl idecekler. Fukaralığa, umutsuzluğa ve gahatlığa işarettir ve ateş her nereye düşerse düşmanlar da oradan zuhur idecekler ve eyer ateş onda bunda dolanıp düşerse dahi beter ve fenaya işarettir.

Eyer ruyaŋde yanmış çıra ya mum ya ağaç ya dallerini yanarak semaden endiğini görürsen cenke ve itdahaya, meyvasızlığa işarettir ve bu ruyayı görenin başı yaralanacak ve hakkında azim tehrike var."[11]

3.1.4. Su (ὕδωρ) Hakkına

"Tıp ehlilerin (φυσιολόγων) zikri üzre vakalerinde su görenler balgami mizacdırlar.

Suyu duru ve sukût ırmak, murafa üzerinde olanlara eyi işarettir. Emma bulanık ise hakkında örf olacak böyük mahalden, eğer murafası varsa çok sıklet çekecek, mimkin deavasını da kaib ide.

Eyer bir adem vakasında yeğ ile akan çay içinde bulunup tehrikeden halâs olamaz ısa hakkında fena var ya haste olacak yahut azim deavaya düşecek.

Eğer azim ırmak içinde yüzersen hakkıŋda tehrike var.

Eğer suyu duru ırmak avliŋden akarsa bir devletli adem sana himmet idecek. Emma suyu bulanık olup, eviŋi kederlendiriorsa düşmanların sana mücadele ve kavga ile kederlik idecekler.

Eğer devletli adem, suyu duru çay, evi yanından aktığını görürse duttuğu iş eğsan gelip kâr idecek.

Eğer suyu bulanık ırmak görürsen düşmanların tarafından zuhur iden yangın sebebine kederlik beyan ider.

Eğer ova ortasında duru su ile dolu kuyu görürsen kârlı ahzuatadır. Eğer bekâr ısan tez evlenip hayırlı evlat yapacaksın.

Eyer suyu daşkın kuyu görürsen variyet zayetliği ve ayalıŋ ve evlatların hakkında tehrikedir.

Eğer güççük göl görürsen bir gözel hatundan seviliorsun. Eğer dişehli görürse mıradına erecek.

Eğer kayık ile suyu duru çayda ya gölde gezersen mesrurluk ve iş eğsanlığıdır.

Eğer haste, suyu duru çay ya çeşme görürse çabuk eyi olacak. Emma suyu kokar ve bulanık ise fenadır.

Eğer delikanlı suyu duru kuyudan su çıkarırsa çabuk zengin ve gözel kız alacak. Emma bulanık ise hastelik ve meraktır.

[10] Misailidis, "Heva Hakkına", 30 Kânun-ı evvel 1849, 74.

[11] Misailidis, "Semavatte Ruya Uzre Görünen Ateş Hakkına.", 74-75.

Eğer başkasına duru kuyu suyu içirirsen fayde edeceksin ana. Eğer bulanık ise kederin dokunacak.

Eğer çeşme ya göl ya çay kuruduğunu görürsen yohsulluk ve biçareliktir.

Eğer susuz yerde su çıktığını görürsen sıklet ve telaşedir. Eğer suyundan aldın ısa aldığın mıkdar biçare olacaksın.

Eğer ılık su içersen düşmanların sana sıcaklığı derecesince kederlik idecekler, hemam da biçareliğe işarettir.

Eğer pek sıcak hemamda bulunursan akrabalarıŋ tarafından sıcaklığı derecesince kederleneceksin.

Eğer hemame girmeksiz soyundun usa biraz hatır kırgınlığıdır.

Sovuk hemamda sıcak misillüdür. Emma suyu karar sıcak ise eyidir.

Eğer bez içinde ya libaste ya delik kap içinde su getirdin ise emniyet ettiğin ademden kederlik göreceksin ve huzmetkârların hıyanetlik etmek isteyorlar. Eğer su dökülmediyise eşyaleriŋi güçlik ile kurtaracaksın. Eğer ol su getirdiğin kabı gömdin ise akranların seni harap idecekler.

Eğer vakaŋda su ile dolu kadeh verdilerse az vakıttan evleneceksin. Ve malûm ola ki dayim bilur kaplar dişehliye ve su bolavatlığa ve evlat yapmaya işarettirler.

Eğer bilur kâseŋ kırıldıyise avretin hamilelikten vefat idecek mevlut etmezden evvel.

Eğer bir vaiz (Ιεροκήρυξ) vakasında cemiyete duru su dağıtırsa malûm ki bu Allah'ın kelamını talim idüp halkı halâs idecek. Emma su bulanık ise halkı kandıramayacak.

Eğer ruyaŋde eviŋe su döktin ise döktüğin su kadar kederleneceksin."[12]

3.1.5. Gemi ile Hırıt (Ναυτιλία) Hakkına

"Eğer ruyaŋde gemi içinde bulunup eyam heva ile hırıt idersen iş eğsanlığı ve iftiharlıktır. Eğer furtuna ile dalga olursa aksinedir. Eğer paralanacak gemi içinde bulunursan tehrikedir. Fakat mahpus olan bu vakayı görürse helas olacak.

Eğer gemi demiri görürsen kavilik ve mohkem umuttur. Geminin palamar ve kusur ipleri hoş habere işarettir.

Eğer deryayı mavi renk ve karar dalga ile görürsen ferah ve iş eğsanlığıdır. Eğer cip dalgasız ise iş gecikmesidir, furtunalı ise merak ve iş eğsansızlığıdır.

Eğer suya ya deryaya düşüp birden uyanırsan bir hatunula muhabbet idüp, sebebine variyetiŋi telef ve ihtibarıŋı gayb ideceksin ve düşmanlardan güçlük ile helas olacaksın."[13]

3.1.6. Yer (Γῆ) Hakkına

"Eyer ki vakaŋda gözel tarla sahibi olursan malûm ki tarlanın gözelliği mıktarı gözel avret alacaksın.

Ve tarla böyük olup sınırları gözükmez ise ferah ve ziyade devlete işarettir.

Ve sınırları gözükir de deruninde bağ bahçe ve su bunarları ve seyri gözel mesirelik mahaller varsa bir gözel ehl-i ırız ve akıldane hatun alıp hayırlı evlat sahibi olacaksın.

Buğday ekili tarla, mukaetlikle kazanılacak kâre işarettir. Börülce, mercimek, nohut, pakla ekili ise meraka ve gönül kırgınlığıdır. Darı kolaylıkla kesb olunacak devlete işarettir.

Bu ruyaleri bir kâmil görürse devlete ve akıl mesrurietliğine işarettir.

Siyah toprak, meraka, düşünmeğe ve kolaylıkla inanmaya işarettir.

[12] Misailidis, "Su (ὕδωρ) Hakkına", 25 Kânun-ı sani 1850, 90-91.

[13] Misailidis, "Gemi ile Hırıt (Ναυτιλία) Hakkına", 91.

Yeri sallanıyor görürsen tehrikedir ve bütün yeryüzünü zerzeleyile sallanıyor görürsen malûm ki bir padişah fermanı dağılıp ol memalikin halkı biraz tehrikede bulunacak. Ve adeta tepreniyor görürsen bu hakkıŋda bir emirdir ki variyetiŋi ve deavaŋı kayib ideceksin.

Eviŋ zerzeleden yer ile yeksan oldu ise çok izyane işarettir.

Eğer bir padişah vakasında tahtını ya sarayını zerzeleden yıkıldığını görürse hisapsız biçarelik işaretidir.

Eğer bir dağ ovaya yıkıldığını görürsen bir zarplı zabit fazilet ehli ademlere dahl edecektir.

Eğer bir bildiğin memleket zerzeleyile batarsa kavgaya ve kıtlığa işarettir. Emma bilmediğin memleket ise vatanıŋ düşmanları harap olacak.

Eğer hendek içine ya bir uçuruma düşersen sebt olunup tehrikeye düşeceksin ve variyetin yangından korkusu var.

Eğer yeryüzine temenni idüp toprağı öpersen meraka ve alçak gönülliğe işarettir.

Çimennik yerde bulunmak çifçiler, çobanlar içün eyi işarettir, başkaları içün işleri geri vurmaktır.

Eğer bir gözel ve düz yolda bulunursan iftiharlık ve iş eğsanlığıdır. Emma yol eniş yokuş ise aksine manâ verilir."[14]

3.1.7. Çiçekler (Ἄνθη) Hakkına

"Eğer vakanda çiçek dutar ya kokularsan mevsiminde ise ferah, hoşnutluk ve tesellidir. Eğer mevsiminde olmayıp rengi sarı ise işiŋe zuhur idecek sekte mıktardır. Eğer kırmızı ise azim biçareliktir.

Gül dutup ya kokulamak mevsiminde ise eyiye işaret hastelerden ve mahpuslerden badehu cümle içün, emma gül mevsiminde değil ise aksinedir.

Büberiye, guşdili, zufa otu, faskomilya yahut bunlara dayir şeyler kokulamak meraka, zahmete ve zayifliğe işarettir, emma hekimler görürse eyidir.

Mevsimi değil iken sümbül görmek ya dutup kokulamak umut nafileliğine işarettir.

Defne ya zeytun ya hurma dalı görüp ya kokunmak evli avretlere az vakıttan evlat yapmağa işarettir. Bakire kızlara evlenme işaretidir ve erkeklere ferah, ganilik iş eğsanlığı alametidir."[15]

3.1.8. Sebzevat (Βότανα) Hakkına

"Vakade pancar, serimsak, soğan, prassaye dayir kokusu ağır sebzevat kokulamak esrar açıklanacağına ve alçak ademler ile mucadele etmeğe işarettir.

Çiğ yenici otlardan marula, ekşikulağa ve semiz ota dayir sebzevat yemek meraka ve maslahata sekte verilmekliğe işarettir.

İlaç olucu otlar yemek ağır yükten helas olmaklık ve maslahatın çabuk vicut bulmaktır.

Lahana yemek meraktır.

Pancar ve salatalık (ἀγγούρια) yemek nafile ümide işarettir. Emma hasta ya salatalık ya kavun yerse tez kalkacağına işarettir."[16]

3.1.9. Buğday ve Kusur Mahsul İçün

"Vakade ekin kellesi kesmek kisb ü kâre işarettir.

Buğday tınası görmek, her zatın ganiliğine ve türli memfaate alâmettir. Emma buğday az ıse gıtlık ve fukaralıktır.

[14] Misailidis, "Yer (Γῆ) Hakkına", 91-92.

[15] Misailidis, "Çiçekler (Ἄνθη) Hakkına", 20 Martiou 1850, 122.

[16] Misailidis, "Sebzevat (Βότανα) Hakkına", 122.

Temiz buday unundan etmek yemek zenginler için kâr, fukaralar için zarar alâmetidir. Emma etmek kara ise fukaralara kâr, zenginlere keder işaretidir.

Arpa etmeği yemek sağlık ve ferahlıktır ve kaynamış bulgur kâre işarettir.

Buğday dolu anbar görmek zengin kıza namizetlenmektir yahut demvağı kazanmak ya tarla varis almak, ya ticaret ile zengin olmak yahut hediyeler ile.

Pakla yemek mucadele ve kavgaya, mercimek harabatlığa, piriç ganiliğe, mısır darısı biçarelik ve yohsulluğa işarettir.

Hardal yemek gayrilere biçareliktir, hekimlere kâr alâmetidir."[17]

3.1.10. Ağaçlar (Δένδρα) ve Meyvalar (Ὀπωρικά) Hakkına

"Vakade ulu ağaç görmek kâr, devlet ve uzun ömüre işarettir.

Zeytunleri ile zeytun ağacı görmek, muhabbet, sulhluk, rahetlik, selbesietlik ve iş eğsanlığıdır. Emma yere düşenleri toplamak çalışmağa ve meraka işarettir.

Defne fet etmeğe ve cumbuşe işarettir ve gören evli ise karısı akrabalarından varis alacak.

Servi görmek sıklet, iş gecikmesi ve meraktır.

Çam, muşmula, surva ağacı görmek tembelliğe işarettir.

Elma ağacı görüp meyvasından yeme de eğer datlı ise ferah ve cumbuştur. Bahusus evli hatunlara ve bakire kızlara emma ekşi iseler kavga ve mucadeleye işarettir.

Badem, ceviz, funduk yemek, devamsızlık ve iş eğsansızlığıdır.

Mevsiminde incir yemek feraha ve sururluğa işarettir, mevsimi değil ise aksinedir.

Bağ görmek bolavatlık ve iftiharlıktır. Şirvan (Μηδεία) Padişahı Astiagis kızını bağ mevlut etmiş görüyor. Çok varmayıp Kiroz'u mevlut eyledi. Ol ki Acemistan'ın eŋ şöhretli şahı oldu.

Turunç ya dut yemek ağrıya, sızıya, vecaya işarettir. Reşit olmuş üzüm yemek feraha ve kâra işarettir.

Zerdeliye, şefteliye dayir meyvalar yemek hoşnutluk, ferah ve sağlıktır. Emma mevsiminden evvel yemek boş umut ve iş eğsansızlığıdır.

Ermiş armıt yemek ferahtır, gök ve kekremsi olursa meraktır.

Dut ağacı yahut badem ağacı devlete ve çok evlat yapmayadır. Gördükte, meyvalarından yersen zahmet ile kazanılmış devlete işarettir.

Yerde gizli ceviz bulmak, define bulmaklığa işarettir.

Yaprakları yeşil ve çiçekli türlü ağaçlar görmek ferah ve def-i gamdır. Emma ağaçlar kuru ve yapraksız ve yere düşmüş, ateşten ya yıldırımdan kederlenmişlerse korkuya hatır kırgınlığına, meraka ve sıklete alâmettir.

Nar ağacı görüp meyvalarını toplamak bir devletli adem sebebi ile iftihar olmaklıktır. Emma meyvalar göğüse hastalık ve düşmanlardan hatır kırgınlığıdır. Çürümüş iseler, biçarelik ve evlat vefatına işarettir.

Vakade ulu ağaç üzerine çıkmak, ulu mesnete geçmekliğe işarettir. Emma çıktıkta aşağı düşüp, bir yanı yaralanmak mesnetinden düşüp sahabetçilerini kayb etmeğe alâmettir."[18]

3.1.11. Guşlar (Πτηνά) ve Böcekler ("Εντομα) Hakkına

"Vaka üzre yüksek mahale konmuş kare guş (ἀετὸς) görmek, büyük maslahata başlamağa niyet idenlere, bahusus askerden (στρατιωτικὸς) olanlara eyi işarettir.

[17] Misailidis, "Buğday ve Kusur Mahsul İçün", 122.

[18] Misailidis, "Ağaçlar (Δένδρα) ve Meyvalar (Ὀπωρικά) Hakkına", 122-123.

Kare guşu kendi üzerine hücum ettiğini görmek yahut üzerine binip hevade gezmek, ağır hasteliğe işarettir.

Bir hatun vakasında kare guş mevlut iderse doğacak mahsim şöhretli adem olacak.

Zengin adem vakasında kare guş ölisi görürse keder idecek, fukara görürse bu vakayı kâr idecek.

Zenginler yırtıcı guş görmek, variyet artmaklığıdır. Emma fukaralar hakkında aksinedir.

Karga görmek erkeklere fena işarettir. Zira avretleri ile kavga idecekler, avret görürse erehli ile muhabbeti izale olup başka avret sevdasında olacak.

Tohum kargası (κορώνη) maslahatın acele bitmesine işarettir.

Sığırcık görmek hayırlı habere işarettir.

Göğerçin eyiye işarettir, hane tarafına hoşnutluk, ferah ve maslahatın bitmesidir.

Gatarı ile hevade durna ya leylek görmek hırsızlar ve düşmanlar geleceğine işarettir. Gış vaktı ise heva fenalaşacak.

Kaknuz (κύκνος) guşu sağlık ve gizliler açığa çıkacak. Eğer öterse fena işarettir.

Kırlankuş ve bülbül, karısı ırız ehli olduğuna işarettir ve yuvası olan eve berekettir.

Bal arısı zenginlere kederliktir, kövlülere kâr işaretidir ve ballarını evin bir mahaline koyduklarını görürsen payedir ve dilbazlık ve iş eğsanlığıdır.

Vakade arıdan sokulmak ya sinekten ısırılmak, düşman tarafından zuhur idecek hatır kırgınlığına işarettir.

Sürü ile guşların uçtuğunu görmek hakkında deava olacağına işarettir.

Horazı görmek ya sesini eşitmek ferah ve mesrurluktur. Emma iki horaz kavga iderken görmek, kavgaya ve mucadeleye işarettir.

Tavuz kuşu görmek, gözel avret almaklığa ve hönkâr muhabbetine işarettir.

Civcileri ile tavık görmek keder etmekliğe işarettir.

Keklik görmek, fikirsiz, zamirsiz ve naamkör dişehli muhabbetidir.

Bildircin gemicilere kederlik, kavga, hırsızlık, duzak beyan ider.

Gece uçan guşlar mesela bay guşu, gece kuşu, üğü kuşu hepisi fenadır. Bunları görenler ertesi gün her işten geri olsunlar.

Yımırta kârdır. Emma çok olursa murafaya ve kırgınlığa işarettir.

Cırcır böce, gübür bambılı ve çekirge ve bunlara dayir olan böcekler gevezeliğe işarettir ve cahil psaltilere ve bahçelerden meyva çalan maadurlara delildir. Velhasıl bu misillü ruya fenadır.

Akrep ve ağ böcesi meraka ve kırgınlığa işarettir.

Yer soğulcanları düşmanlarımız gast idip yehsan olmamıza gayret ettiklerine işarettir."[19]

4. Sözlük

A

abi (Ar. *âbâ'*) Atalar, cetler; **abi-yi cedd** Atalar, cetler, eskiler, âbâ vü ecdâd.

Acemistan (Ar. *'Acem* + Far. *-istân*) Acem ülkesi, İran.

adem (Ar. *âdem*) İnsan, beşer.

[19] Misailidis, "Guşlar (Πτηνά) ve Böcekler ("Εντομα) Hakkına", 123-124.

ağ böcesi Meyve ve çam ağaçlarında ağ yapan, yaprakları yiyerek beslenen, ağaçlara zarar veren, tozu kaşındıran bir tür tırtıl, ağ böcüsü, ağ böceği.

ahzuata (Ar. *ahz u i'tâ*) Alışveriş, aksata.

akıbet (Ar. *'âkibet*) Son.

akıldane (Ar. *'âkil* + Far. *dânâ*) Akıllı ve bilgili.

aksine (Ar. *'aks*'ten iyelik ve yönelme durumu eklerinin kalıplaşmasıyla) Tersine.

alâmet (Ar. *alâmet*) İz, nişan, belirti, işaret.

alçak Hain, bayağı, aşağılık, soysuz, deni.

alçak gönüllik Alçak gönüllülük.

alef Alev.

Aleksandros Paris Yunan mitolojisinde daha çok Paris adıyla tanınır. Kral Priamos'un ve Kraliçe Ekavi'nin oğludur.

alt Bir şeyin aşağı tarafı, üst karşıtı; **alt et-** Üstünlük sağlamak, yenmek.

anlar Onlar.

armıt (Far. *emrûd*) Armut.

art Arka, arka taraf, ön karşıtı.

artmaklık Artış, çoğalma.

asla (Ar. *aslâ*) Hiçbir şekilde, kesinlikle.

Astiagis Siyaksares'in oğlu, Medlerin dördüncü ve son kralı.

aşhane (T. *aş* + Far. *hâne*) Mutfak.

aşikâr (Far. *âşikâr*) Belli; **aşikâr ol-** Belli olmak, ortaya çıkmak.

aşkâre (Far. *âşikâre*) Açıkça.

avli (Yun. *avli*) Avlu.

avret (Ar. *'avret*) **1.** Kadın, avrat; **2.** Bir erkeğin eşi, hanımı.

ayal (Ar. *'iyâl*) Bir erkeğin eşi, hanımı.

az buçuk Biraz, bir parça, azıcık.

azim (Ar. *'azîm*) **1.** (Maddi bakımdan) Büyük; **2.** (Manevi bakımdan) Büyük, ulu, haşmetli; **3.** (Tesir bakımından) Çok şiddetli.

B

bahusus (Far. *bâ-* + Ar. *husûs*) Bilhassa, özellikle.

balgami mizac Vücut yapısında balgam unsuru üstün olan, zeki, hareketli (kimse), balgamî mizaç.

barmak Parmak.

bay guşu Baykuş.

beçarelik *bk.* **biçarelik**

beyan (Ar. *beyân*) Bildirme, anlatma; **beyan it-** Bildirmek, anlatmak.

biçare (Far. *bî-çâre*) Çaresiz; **biçare ol-** Çaresiz kalmak.

biçarelik (Far. *bî-çâre* + T. *-lik*) Çaresizlik.

bildircin Bıldırcın.

bilur (Far. *bilûr*) Kristal.

bolavatlık Çokluk, bolluk.

böyü- Büyümek.

böyük Büyük.

buday unu Kepeğinden ayrılmış buğdayların öğütülmesiyle elde edilen un.

bulanık 1. Bulanmış olan, duru olmayan; **2.** Kapalı, puslu (hava).

bunar Pınar.

buyur- Söylemek, demek.

büberiye Ballıbabagillerden, Akdeniz çevresinde çok yetişen, güzel kokulu yapraklarını dökmeyen, çiçekleri soluk mavi renkli, çok yıllık bir bitki, biberiye (Rosmarinus officinalis).

C

can (Far. *cân*) İnsanın kendi varlığı, özü; **can dalgası** Gönül üzüntüsü, iç darlığı.

cenk (Far. *ceng*) Mücadele, kavga, çekişme.

cırcır böce Geceleri kırlarda öten, kahverengi, iri başlı, kısa kanatlı, ön kanatlarını birbirine sürterek ses çıkaran, 2 cm uzunluğunda kazıcı böcek, cırlak, cırcır böceği.

cip *Pekiştirme edatı*.

civci Kümes hayvanlarının yavrusu, civciv.

cumbuş (Far. *cunbiş*) Cümbüş, eğlence.

Ç

çetin Aşılması zor olan.

çınkı Kıvılcım, şerare.

çifçi Çiftçi.

çimennik Çimeni olan yer, çimenlik.

D

dahl (Ar. *dahl*) Bir işe karışmış olma, müdahale; **dahl et-~it-** Karışmak, sataşmak, müdahale etmek.

daşkın Taşmış durumda olan, taşkın.

deava (Ar. *da'vâ*) Dava.

def-i gam Üzüntüyü, sıkıntıyı atma, defigam.

derun (Far. *derûn*) İç, iç taraf.

derya (Far. *deryâ*) Deniz.

devlet (Ar. *devlet*) Mutluluk, talih, baht.

devletli (Ar. *devlet* + T. *-li*) Mutluluk ve refah içinde olan (kimse).

deyü Diye.

dilbazlık (Far. *dilbâz* + T. *-lık*) Gönül eğlendirme, hoşça vakit geçirme.

dişehli (T. *dişi* + Ar. *ehl* + T. *-i*) **1.** Kadın; **2.** Bir erkeğin eşi, hanımı.

doŋ Hava sıcaklığının sıfırdan aşağı düşmesiyle suların buz tutması, don.

durna Turna kuşu.

duru Karışık ve bulanık olmayan, saf, berrak.

dut- Tutmak.

duzak Tuzak.

düccar (Ar. *tuccâr*) Tüccar.

E

eğer (Far. *eger*) Eğer, şayet.

eğsan (Far. *âsân*) Kolay; kolayca; **eğsan gel-** Kolay olmak, kolay hâle gelmek.

eğsanlık (Far. *âsân* + T. *-lık*) Kolaylık, imkân.

eğsansızlık (Far. *âsân* + T. *-sız-lık*) Kolay olmama durumu, zorluk.

ehl (Ar. *ehl*) **1.** Bir işte yetkili olan, o işi yapan; **2.** Sahip, malik; **ehl-i ırız** Namuslu, iffetli, ehl-i ırz.

Ekavı (Yun. *Ekavi*) Yunan mitolojisinde Kral Priamos'un karısı ve Truva kraliçesi.

ekşikulak Yarım metre kadar yükseklikte, sebze olarak çiğ veya pişirilmek suretiyle ekşi yaprakları yenilebilen çok yıllık otsu bitki; kuzukulağı (Rumex acetosa).

emma (Ar. *ammâ*) Ama, ancak.

emniyet (Ar. *emniyyet*) Güven; **emniyet et-** Güvenmek.

en- İnmek.

eniş İniş, yokuş karşıtı.

er- Ürün için olgunlaşmak.

erehli (T. *er* + Ar. *ehl* + T. *-i*) **1.** Erkek; **2.** Bir kadının eşi, kocası.

esrar (Ar. *esrâr*) Sırlar.

etmek Ekmek.

Evripidis Yunan tragedya yazarı.

eyam (Ar. *eyyâm*) Yağmursuz, güneşli hava.

eyer *bk.* **eğer**

eyi İyi.

eylik İyilik.

eziyetsiz (Ar. *eziyyet* + T. *-siz*) Eziyet çektirmeyen, üzgüsüz.

F

faskomilya (Yun. *faskomilia*) Ballıbabagillerden, yurdumuzda yetişen çok tüylü ve beyazımtırak yaprakları olan güzel kokulu bir bitki; dağ çayı, ada çayı (Salvia officinalis).

fasl (Ar. *fasl*) Mevsim.

fayde (Ar. *fâ'ide*) Fayda, yarar.

fazilet (Ar. *fazîlet*) Erdem; **fazilet ehli** Erdemli.

fet (Ar. *feth*) Bir şehir veya ülkeyi savaşarak alma, fetih; **fet et-** Bir yeri veya ülkeyi savaşarak almak, fethetmek.

fikirsiz (Ar. *fikr* + T. *siz*) Fikri ve görüşü olmayan, akılsız.

firar (Ar. *firâr*) Kaçma, kaçış; **firar it-** Kaçmak.

fukara (Ar. *fukarâ'*) Fakir, yoksul.

fukaralık (Ar. *fukarâ'* + T. *-lık*) Yoksulluk, fakirlik.

funduk (Ar. *funduk*) Fındık.

furtuna (İt. *fortunale*) Fırtına.

furtunalı (İt. *fortunale* + T. *-lı*) Fırtınalı.

G

gahatlık (Ar. *kaht* + T. *-lık*) Kuraklık sebebiyle ürünün yetişmemesinden ileri gelen kıtlık ve açlık.

ganilik (Ar. *ganî* + T. *-lik*) Zenginlik.

ganimetlik (Ar. *ganîmet* + T. *-lik*) Ganimet olarak elde edilen her şey, beklenmedik bir anda ortaya çıkan her türlü fırsat, elde edilen kâr, kazanç.

gar Kar.

gast (Ar. *kasd*) Bir kimseyi yaralamak, öldürmek veya zarar vermek isteği ile yapılan girişim; kötü niyet; **gast it-** Birine zarar vermek istemek, kötülük etmek istemek, birinin canına kıymak istemek.

gatar (Ar. *kitâr*) Bir arada giden veya uçan hayvan dizisi.

gayb (Ar. *gayb*) Kayıp; **gayb it-** Kaybetmek.

gayri (Ar. *gayr* + T. *-i*) Başka.

gazeb (Ar. *gazab*) Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık, öfke, kızgınlık, hışım.

gece kuşu Yarasa.

geri Arka, geri, ileri karşıtı; **geri ol-** Bir şeyden kendini çekmek, bir şeyi yapmaktan kaçınmak; **geri vur-** Kötüleşmek, kötüye gitmek.

gış Kış.

gıtlık (Ar. *kaht* + T. *-lık*) Kıtlık.

göğerçin Güvercin.

gök Olmamış, ham (yemiş).

gönül Yürek, kalp; **gönül kırgınlığı** Kalp kırıklığı, iç burukluğu.

gözel Güzel.

gule (Ar. *kulle*) Kule.

guş Kuş.

guşdili Bir tür dişbudak.

gübür bambılı Kın kanatlılardan, genellikle otçul memeli hayvanların gübrelerinde yaşayan ve bokla beslenen böcek, gübre böceği, pislik böceği, bok böceği (Geotrupes stercorarius).

güççük Çok küçük, küçücük.

gür Kuvvetli, güçlü.

H

haçan Kaçan, ne zaman, ne zaman ki.

halâs (Ar. *halâs*) Kurtulma, kurtuluş; **halâs it-** Kurtarmak; **halâs ol-** Kurtulmak.

hane (Far. *hâne*) Ev.

harabatlık (Ar. *harâbât* + T. *-lık*) Haraplık, perişanlık.

harap (Ar. *harâb*) Harap; **harap it-** Harap hâle getirmek, perişan duruma getirmek, kötü duruma sokmak; **harap ol- 1.** Harap duruma gelmek, yıkılmak; **2.** Kötü duruma düşmek, perişan olmak.

haraplık (Ar. *harâb* + T. *-lık*) Harap olma durumu, viranlık, perişanlık.

hastelik (Far. *haste* + T. *-lik*) Hastalık.

hatır (Ar. *hâtir*) Gönül; **hatır kırgınlığı** İç burukluğu, güceniklik.

hayır (Ar. *hayr*) İyi.

hayırlı (Ar. *hayr* + T. *-lı*) **1.** Yararı, hayrı olan; **2.** Uğurlu, iyi, güzel olan.

hekim (Ar. *hakîm*) Tıp doktoru, tabip.

helas *bk.* **halâs**

hemam (Ar. *hemmâm*) Hamam.

hepisi (Far. *heb* + T. *-i-si*) Sözü edilenlerin tamamı; cümlesi, hepsi.

heva (Ar. *hevâ*) Hava.

hırıt Yolculuk, seyahat; **hırıt et-~it-** Yolculuk etmek, yola çıkmak, seyahat etmek.

hıyanetlik (Ar. *hiyânet* + T. *-lik*) Hainlik, kötülük; **hıyanetlik et-** Hainlik, kötülük etmek.

himmet (Ar. *himmet*) Yardım, ihsan; **himmet it-** Yardım etmek.

hisapsız (Ar. *hisâb* + T. *-sız*) Sayılamayacak kadar çok olan, hesapsız.

horaz (Far. *horûs*) Horoz.

hoşuntusuzluk Hoşnut olmama durumu, hoşnutsuzluk.

hönkâr (Far. *hunkâr*) Osmanlılarda yalnız padişahlar için kullanılan bir ünvan.

huzmetkâr (Ar. *hidmet* + Far. *-kâr*) Uşak, hizmetçi.

I

ırız ehli *bk.* **ehl-i ırız**

ıspat (Ar. *isbât*) İspat, kanıt; **ıspat it-** İspat etmek, kanıtlamak.

İ

itdaha (Ar. *iddi'â*) İddia.

ittaha *bk.* **itdaha**

iftiharlık (Ar. *iftihâr* + T. *-lık*) Kıvanç duyma, övünme durumu.

ihtibar *bk.* **itibar**

işaret (Ar. *işâret*) Gösterge, alamet, belirti, iz; **işaret it-** Bir şeyi özellikle belirtmek, üzerinde önemle durmak, dikkat çekmek.

itibar (Ar. *i'tibâr*) Saygınlık; **itibar it-** Saygı göstermek.

izale (Ar. *izâle*) Yok etme; **izale ol-** Yok olmak, son bulmak.

izyan (Far. *ziyân*) Zarar, ziyan.

izzet ve ikram Ağırlama, izzetüikram.

K

kaib *bk.* **gayb**

kaknuz (Yun. *kiknos*) Perde ayaklılardan, çok uzun ve kıvrık boyunlu, geniş gagalı, geniş kanatlı bir su kuşu, kaknüs, kuğu.

kâmil (Ar. *kâmil*) İlim, fazilet ve hüner sahibi, manevi meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş (kimse).

karar (Ar. *karâr*) Uygun ölçüde, tam ölçüsünde.

kare guş Kartal, karakuş.

karerçe (Ar. *karâr* + T. *-çe*) Kararı kadar, kararınca.

kavilik (Ar. *kavî* + T. *-lik*) Güçlülük, sağlamlık.

kayb *bk.* **gayb**

kayib *bk.* **gayb**

keder (Ar. *keder*) Üzüntü, gam, tasa; **keder it-** Üzülmek, gamlanmak, tasalanmak.

kederlen- (Ar. *keder* + T. *-len-*) Zarar görmek, zarara uğramak, zedelenmek.

kederlendir- (Ar. *keder* + T. *-len-dir-*) Zarara uğratmak, hasar görmesine neden olmak.

kederlik (Ar. *keder* + T. *-lik*) Üzüntü, can sıkıntısı, eziyet; **kederlik it-** Üzüntü vermek, canını sıkmak, eziyet etmek.

kekremsi Tadı hafif kekre olan, burukça.

kelle (Far. *kelle*) Ekinin başak kısmı.

kesatlık (Ar. *kesâd* + T. *-lık*) Alışverişte durgunluk, kesat olma durumu.

kesb (Ar. *kesb*) Kazanma; **kesb olun-** Kazanılmak.

kırlankuş Kırlangıç.

kıyas (Ar. *kiyâs*) Sanmak işi, sanı, zan; **kıyas et-~it-** … olduğunu düşünmek, sanmak, zannetmek.

kız kardaş Kız kardeş.

Kiroz (Yun. *Kyros*) Medlerin şahı Astiagis'in kızı Mandane'nin oğlu ve Perslerin ünlü kralı.

kisb *bk.* **kesb**.

kokula- Koklamak.

kokun- Koklamak.

kövlü (Far. *kûy* + T. *-lü*) Köylü.

krevvat (Yun. *krevati*) Yatak.

kusur (Ar. *kusûr*) Geriye kalan, arta kalan kısımlar.

L

libas (Ar. *libâs*) Giysi.

M

maadur (Ar. *magdûr*) Mağdur, kıygın.

mahal (Ar. *mahall*) Yer.

mahpus (Ar. *mahbûs*) Hapsedilmiş (kimse); **mahpus ol-** Hapsedilmiş olmak, hapse atılmak.

mahsim (Ar. *maʿsûm*) Suç ve günah işlemeyecek kadar küçük çocuk, masum.

maksus (Ar. *mahsûs*) Mahsus, has, özgü.

maslahat (Ar. *maslahat*) Önemli iş, mesele.

memalik (Ar. *memâlik*) Bir hükümdarın, bir devletin hükmü altında bulunan yerlerin tamamı.

memfaat (Ar. *menfaʿat*) Menfaat, fayda, yarar.

merak (Ar. *merâkk*) Kaygı, tasa, endişe.

mesirelik (Ar. *mesîre* + T. *-lik*) Gezmeye elverişli yer, mesire yeri.

mesnet (Ar. *mesned*) Büyük mevki, makam, rütbe.

mesrurietlik (Ar. *mesrûriyyet* + T. *-lik*) Sevinçli olma durumu, sevinçlilik.

mesrurluk (Ar. *mesrûr* + T. *-luk*) Sevinçlilik.

mevlut (Ar. *mevlûd*) Doğurma, dünyaya getirme; **mevlut et-~it-** Doğurmak; **mevlut eyle-** Doğurmak.

meyvasızlık (Far. *mîve* + T. *-siz -lik*) Meyvesiz olma durumu, meyvesizlik.

mırad (Ar. *murâd*) Murat, istek.

mimkin (Ar. *mumkin*) Mümkün, olası.

misillü (Ar. *misl* + T. *-lü*) Gibi, benzer.

mizac (Ar. *mizâc*) Huy, mizaç.

mohkem (Ar. *muhkem*) Muhkem, sağlam, inanılır temeli olan.

möhtaclık (Ar. *muhtâc* + T. *-lık*) Yoksulluk, fakirlik.

mugayir (Ar. *mugâyir*) Aykırı, karşıt, uymaz, ters.

muhabbet (Ar. *muhabbet*) Sevgi; **muhabbet it-** Sevmek.

mukaetlik (Ar. *mukayyed* + T. *-lik*) Mukayyetlik.

murafa (Ar. *murâfa'a*) Mahkemede kendisinden davacı olanla veya dava ettiği kimse ile yüzleşerek yargılanma, muhakeme olma.

musannif (Ar. *musannif*) Yazar.

N

naamkör (Far. *nânkûr*) Nankör, iyilikbilmez.

nafile (Ar. *nâfile*) Boş, faydasız, işe yaramaz.

nafilelik (Ar. *nâfile* + T. *-lik*) Boşunalık.

namizetlen- (Far. *nâmzed* + T. *-len-*) Sözlenmek.

nayil (Ar. *nâ'il*) İstediği şeye erişen, muradına eren; **nayil ol-** Erişmek, elde etmek, ulaşmak.

O

oğlan kardaş Erkek kardeş.

Ö

öli *(isim tamlamasının ikinci öğesi olarak)* Hayvan leşi.

öŋ Arka karşıtı, ön.

örf (Ar. *'urf*) Yasalarla belirlenmediği hâlde halkın kendiliğinden uyduğu âdet, gelenek; **örf ol-** Hukuki bakımdan; geleneklere göre içtihatta bulunmak, toplumun yaygın alışkanlıklarını dikkate alarak hüküm vermek.

P

pakla (Ar. *bâkilâ*) Bakla.

palamar (Yun. *palamari*) Gemileri rıhtım, iskele veya şamandıraya bağlamaya yarayan kalın halat.

paralan- Parçalanmak.

paye (Far. *pâye*) Rütbe, derece, mertebe.

pencire (Far. *pencere*) Pencere.

piriç (Far. *birinc*) Pirinç.

prassa (Yun. *praso*) Pırasa.

Priamoz (Yun. *Priamos*) Yunan mitolojisinde Troada kralıdır. Kral Laomedon'un oğludur. Birçok karısı, gözdesi ve yaklaşık elli çocuğu vardı.

psalti (Yun. *psaltis*) İlahi okuyan, muganni.

R

rahatlık (Ar. *râhat* + T. *-lık*) Rahat olma, üzüntüsü ve sıkıntısı olmama durumu.

rahet (Ar. *râhat*) Üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, rahat; **rahet it-** Sıkıntısız durumda olmak, rahat etmek.

rahetlik *bk.* **rahatlık**

rahmet (Ar. *rahmet*) Yağmur.

reşit (Ar. *reşîd*) Olgunlaşmış (meyve); **reşit ol-** Meyve olgun duruma gelmek.

rezaletlik (Ar. *rezâlet* + T. *-lik*) Rezillik.

ruba (İt. *roba*) Elbise, giyim, giyecek.

ruya (Ar. *ru'yâ*) Rüya, düş.

S

sadık (Ar. *sâdik*) Dostluğu ve bağlılığı içten olan, sadakatli.

sahabetçi (Ar. *sahâbet* + T. *-çi*) Koruyucu, kayırıcı kimse.

sebt Azar, paylama; **sebt olun-** Azarlanmak, paylanmak (?).

sebzevat (Far. *sebze* + Ar. *-ât*) Sebzeler.

sekde (Ar. *sekte*) Kesilme, kesintiye uğrama, durma.

sekte *bk.* **sekde**

selbesietlik (Far. *serbest* + Ar. *-iyyet* + T. *-lik*) Serbestlik, hürriyet, özgürlük.

sema (Ar. *semâ'*) Gök.

semavat (Ar. *semâvât*) Gökler.

serimsak Sarımsak.

sert Bağışlaması, hoşgörüsü olmayan, müsamahasız, katı.

servi (Far. *serv*) Selvi.

sığırcık Serçegillerden, siyah renkli, uzun gagalı, serçeden iri, ötücü bir kuş; çekirge kuşu (Sturnus vulgaris).

sıklet (Ar. *siklet*) Eziyet, sıkıntı; **sıklet çek-** Eziyet çekmek, güçlüklerle karşılaşmak.

sovuk Soğuk, sıcak karşıtı.

söhün- Yanmaz, aydınlatmaz, parlamaz olmak, sönmek.

sukût (Ar. *sukût*) Sessiz, sakin.

sulhluk (Ar. *sulh* + T. *-luk*) Barış.

sururluk (Ar. *surûr* + T. *-luk*) Sevinç.

surva (Yun. *sourva*) Gülgiller familyasından, dikensiz, beyaz çiçekli ağaç ve bu ağacın kahverengimsi renkteki meyveleri, üvez (Sorbus).

Ş

şafk (Ar. *şevk*) Işık, şavk.

şamata (Ar. *şemâte*) Gürültü patırtı.

şavk *bk.* **şafk**

şefteli (Far. *şeftâlû*) Şeftali.

şemme (Ar. *şemme*) Bir şeyin parmaklarla tutulabilen miktarı, çok az miktar, tutam.

T

tabiyetli (Ar. *tabîʿat* + T. *-lı*) Herhangi bir yaradılışta, huyda olan, tabiatlı.

takaza (Far. *tekâzâ*) Serzeniş, azarlama, başa kakma.

takkım Bir yerde kullanılan eşya ve aletlerin tamamı.

talim (Ar. *taʿlîm*) Öğretme, belletme; **talim it-** Öğretmek.

tavık Tavuk.

tavuz kuşu Tavus kuşu, tavus (Pavo).

tehlike (Ar. *tehluke*) Tehlike.

tehrike *bk.* **tehlike**

tekdir (Ar. *tekdîr*) Azarlama, paylama.

telaşe (Ar. *telâşî*) Telaş, sıkıntı, tasa, endişe, kaygı.

telef (Ar. *telef*) Boş yere harcama, ziyan etme.

temenni (Ar. *temennî*) İstek, dilek; **temenni it-** İstemek, dilemek.

tepren- Kımıldamak, hareket etmek, sarsılmak, deprenmek.

tınas Dövülerek savrulmaya hazırlanan ekin yığını, tınaz.

tohum kargası Geniş tarım alanlarında, kışın tohum, tane, bitkisel gıdalarla, ilkbaharda böceklerle beslenen her tarafı siyah, kalın ve kuvvetli gagalı bir karga; ekin kargası (Corvus frugilegus).

Troada Truva kentine adını veren ve bu kentin de bulunduğu, günümüzde Biga Yarımadasını kapsayan antik bölgenin adı.

U

ulu Çok yüksek, çok büyük olan (şey).

Ü

üğü kuşu Baykuş cinsinden olan puhu kuşunun bir çeşidi.

V

vaka (Ar. *vâkıʿa*) Bir çeşit rüya, vâkıa. Uyku ile uyanıklık arasında meydana gelen, rüyaya benzemekle birlikte esasen rüyadan farklı, sembolik hayallerdir. Tasavvufta sufinin vecd ile istiğrak hâlinde vâkıf olduğu hakikatleri anlatmak için kullanılır.

valide (Ar. *vâlide*) Anne.

variyet (T. *var* + Ar. *-iyyet*) Server, varlık, zenginlik.

vasf (Ar. *vasf*) Tanımlama.

veca (Ar. *vecaʾ*) Ağrı.

velhasıl (Ar. *ve'l-hâsil*) Kısacası.

vicut (Ar. *vucûd*) Var oluş, olma; **vicut bul-** Olmak, oluşmak, meydana gelmek.

Y

yedek Gaz yağı kabı.

yeğ Hızlı, şiddetli, coşkun, yeğin.

yehsan (Far. *yeksân*) Yeksan, eşit, bir, beraber; **yehsan ol-** Yok olmak, ortadan kalkmak, varlığı sona ermek.

yer Mahal, mevzi, yer; **yer et-** Yerleşmek, iz bırakmak; **yer ile yeksan ol-** Yıkılmak, ortadan kalkmak, yerle bir olmak.

yer soğulcanı Halkalılardan, nemli topraklarda yaşayan bir solucan, yer solucanı (Lumbricus terrestris).

yığın Bir şeyin yığılmasıyla oluşturulan küme, tepe; tınaz.

yımırta Yumurta.

yırtıcı guş Yırtıcı kuş.

yohsulluk Yoksulluk, fakirlik.

Z

zabit (Ar. *zâbit*) Rütbesi teğmenden binbaşıya kadar olan subay.

zahmet (Ar. *zahmet*) Güçlük, zorluk, sıkıntı, eziyet.

zahmetsiz (Ar. *zahmet* + T. *-siz*) Kolayca, kolay bir şekilde.

zamirsiz (Ar. *zamîr* + T. *-siz*) Kalpsiz, vicdansız.

zarplı (Ar. *zarb* + T. *-lı*) Zorlu, güçlü.

zayet (Ar. *zâyi'ât*) Kayıplar, zarar ve ziyan.

zayetlik (Ar. *zâyi'ât* + T. *-lik*) Kayıp.

zayi (Ar. *zâyi'*) Kaybolma, yitme; **zayi ol-** Yitmek, kaybolmak.

zayiflik (Ar. *za'îf* + T. *-lik*) Zayıf olma durumu, zayıflık.

zem (Ar. *zemm*) Yerme, çekiştirme.

zerdeli (Far. *zerdâlû*) Zerdali.

zerzele (Ar. *zelzele*) Zelzele, deprem, yer sarsıntısı.

zikr (Ar. *zikr*) Anma, söyleme, sözünü etme, zikir.

zufa otu Mor çiçekli, boyu 50 ile 120 cm arasında değişen, ballıbabagiller ailesinden bir cins bitki, çördük otu (Hyssopus).

zuhur (Ar. *zuhûr*) Ortaya çıkma, görünme, belirme, baş gösterme, meydana çıkma; **zuhur it-** Ortaya çıkmak, görünmek, belirmek.

zuhurat (Ar. *zuhûrât*) Hesapta olmayan, gerçekleşeceği düşünülmeyen, umulmayan durum ve olaylar, olağan dışı şeyler.

Sonuç

Bu çalışmada, Evangelinos Misailidis'in *Mektebü'l Fennun-i Meşriki* dergisinde "Tabirname (Oneiromanteia)" başlığıyla yayımladığı Yunan harfli Türkçe rüya tabiri metni ele alınmıştır. Ayrıca, çalışmada mütercimin hayatı, entelektüel kimliği, Karamanlı edebiyatındaki yeri üzerinde durularak çevirisini yaptığı bu tabirnamenin tarihî ve kültürel bağlamı ortaya konmuştur. Metnin Fransızcadan Yunancaya, Yunancadan da Karamanlıcaya çevirisi, sürecin çok aşamalı yapısını gözler önüne sermektedir.

Tabirnamenin çeviri yazısında karşılaşılan imla, telaffuz, söz varlığı özellikleri, Karamanlıcanın diğer bir ifadeyle Karamanlı Türkçesinin fonetik yapısı ve dönemsel ağız özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Misailidis'in halkı eğitme, bilgilendirme kaygısı doğrultusunda sade, doğrudan ve işlevsel bir dil tercih etmiş olması, eserin didaktik yönünü belirgin hâle getirmektedir.

Halka yönelik yazıldığından tabirnamenin sade ve anlaşılır bir dili vardır. Eser, değişik tür ve konularla ilgili sözcükleri ihtiva ettiği için hem sözlük çalışmaları hem de dil tarihi açısından bir kaynak niteliğindedir. İhtiva ettiği zengin kelime hazinesi ve günlük dile ait özgün ifadeler dönemin dil kullanımını, söz varlığını, toplumsal zihniyetini de yansıtır. Konuşma dilinin pek çok sözcüğünü içine alması sebebiyle "halk dili sözlüğü" olarak değerlendirilebilir. Metindeki yorumlar, tabirname geleneğiyle uyumlu olarak sembollere dayalıdır. Bu yorumlar hem dinî inançlardan hem de halk inanışlarından beslenmektedir. Eserden hareketle dil, edebiyat ve kültür tarihi çalışmalarında tabirnamelerin tespitinin, yayımlanmasının önem taşıdığını ifade etmek mümkündür.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri / Author Details
Aylin Koç Giannopoulos (Prof. Dr.)
[1] Marmara Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye
0000-0002-0699-6932 akoc@marmara.edu.tr

Kaynakça | References

Albayrak, Kadir. "Keldânîler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* içinde, 25: 207-210. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2022.

Balta, Evangelia. "Osmanlı İmparatorluğu'ndaki İlk Aile Dergisi: İzmir'de Karamanlıca Bir Süreli Yayın (1849-1850)", çev. Ayşe Nihal Akbulut, *Karamanlı Yazınsal Mirasının Ocaklarında Madencilik* içinde, ed. M. Sabri Koz, 235-272. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.

Balta, Evangelia. "The First Family Periodical in the Ottoman Empire: A Karamanli Magazine in Smyrna (1849-1850)", *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları: Defterology Festschrift in Honor of Heath Lowry / Defteroloji Heath Lowry Armağanı*, ed. Cemal Kafadar ve Gönül A. Tekin, misafir ed. Selim S. Kuru ve Baki Tezcan, 205-245. Cambridge, MA: Harvard University, Department of Near Eastern Studies and Civilizations, 2013.

Koç Giannopoulos, Aylin. "İgnatiadis'in *Rüya Kitabı*", *Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali Armağanı – Tevazu Kitabı* içinde, ed. Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekkaya, Doç. Dr. Dilek Herkmen ve Dr. Göksel Öztürk, 443-474. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 2023.

Koç Giannopoulos, Aylin. "Karamanlıca Bir Tabirname Hakkında", *14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı (20-22 Ekim 2022, Alanya-Antalya)* içinde, ed. Ramazan Eryılmaz, Neslihan Karacan, Ali Canbulat ve Ahmet Turan Eş. Antalya: Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları, 2022, 97-105.

Kurtar, Zafer. "XIX. Yüzyıl'da İstanbul'da Karamanlıca Yayınlanan Terakki Dergisi". Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2012. Ulusal Tez Merkezi (377568).

Limnidis, İordanis İ. "Evangelinos Misailidis." *Mikrasiatikon İmerologion O Astir 1914*, 170-172. Konstantinoupoli: Typografika Katastimata G. D. Protopapa, 1913.

Misailidis, Evangelinos. "Tabirname (Oneiromanteia)", *Mekteb'l Fennun-i Meşriki,* 20 Eylül 1849, 14-15; "Tabirname: Bazan İcrası Zuhur İden Vakaler Hakkında Temsiller Beyan", "Ruya Hakkına", "İlham Hakkına", 10 Teşrin-i evvel 1849, 26-27; "Vaka ve Ruya Hakkına birkaç Hekâyeler", 1 Teşrin-i sani 1849, 43-44; "Evvela Ateş Hakkına", 22 Teşrin-i sani 1849, 58-59; "Heva Hakkına", "Semavatte Ruya Üzre Görünen Ateş Hakkına", 30 Kânun-ı evvel 1849, 74-75; "Su (ὕδωρ) Hakkına", "Gemi ile Hırıt (Ναυτιλία) Hakkına", "Yer (Γῆ)

Hakkına", 25 Kânun-ı sani 1850, 90-92; "Çiçekler (Ἄνθη) Hakkına", "Sebzevat (Βότανα) Hakkına", "Buğday ve Kusur Mahsul İçün", "Ağaçlar (Δένδρα) ve Meyvalar (Ὀπωρικά) Hakkına", "Guşlar (Πτηνά) ve Böcekler (Ἔντομα) Hakkına", 20 Martiou 1850, 122-124.

Orakçı, Meryem. "Karamanlıca Bir Gazete: Terakki", *Cultural Encounters in the Turkish-speaking Communities of the Late Ottoman Empire* içinde, ed. Evangelia Balta, 411-429. İstanbul: The Isis Press, 2014.

Polyvios, İoannis. "Evangelinos Misailidis", *Terakki,* 30 Haziran 1888, 53-56.

Tarinas, Stratis D. "Mektebul Fünnûn-i Meşriki", *Enkyklopaideia Tou Ellinikou Typou 1784-1974: Efimerides, Periodika, Dimosiografoi, Ekdotes (L-P)* içinde, ed. Loukia Droulia ve Gioula Koutsopanagou, 3: 129. Athina: İnstitouto Neoellinikon Erevnon, 2008.

Tarinas, Stratis D. "Evangelinos Misailidis", *Enkyklopaideia Tou Ellinikou Typou 1784-1974: Efimerides, Periodika, Dimosiografoi, Ekdotes (L-P)* içinde, ed. Loukia Droulia ve Gioula Koutsopanagou, 3: 163-164. Athina: İnstitouto Neoellinikon Erevnon, 2008.